

AIDA TODI
(Constanța)

DIALECTAL ȘI LITERAR ÎN FLEXIUNEA SUBSTANTIVULUI ROMÂNESC

Articolul nostru își propune să evidențieze câteva aspecte dialectale din flexiunea substantivului românesc, printre care: formele regionale inovatoare sau arhaice, prezența în unele arii dialectale, a alternanțelor vocalice și consonantice ca mijoci suplimentare (redundante) de plural, procedeele variate de formare a cazurilor genitiv și dativ. În același timp, am urmărit dacă este admis fluctuația formală (dublete morfologice de singular sau de plural ale unor substantive în limba literară, forme duble sau chiar triple de genitiv-dativ) în cele mai noi lucrări normative. Formele populare și regionale au fost preluate din *Tratatul de dialectologie românească (Tratat)* și din DOOM². Ipoteza de la care am pornit (și care s-a verificat în urma cercetării) este aceea că norma literară, prin ultimele lucrări, admite o serie extrem de bogată de dublete morfologice de gen, număr și caz.

Formele discutate le-am raportat, de câte ori am avut ocazia, la cele mai recente lucrări normative (DOOM¹ și DOOM² – ultima fiind de fapt singura în vigoare¹); am urmărit în ce măsură acestea au acceptat (eventual ca formă în variație liberă a unui dublet morfologic) sau, dimpotrivă, au respins aspecte regionale din flexiunea substantivului.

Menționăm că lista acestor cuvinte și forme gramaticale nu este exhaustivă. De asemenea, unii termeni apar în articolul nostru de două ori, în situația în care ei se încadrează la două categorii diferite (de pildă, substantive cu forme duble sau triple de singular sau plural, substantive cu două sau mai multe forme de genitiv-dativ, substantive

¹ Ca variantă prescurtată a DOOM² și foarte ușor de utilizat recomandăm Arangelovici 2007.

cu schimbare de gen). Accentul l-am menționat ca în DOOM² (prin sublinierea vocalei accentuate) numai la acele cuvinte care pun probleme din acest punct de vedere. Am preluat din DOOM², pentru majoritatea substantivelor înregistrate, informațiile privind registrul de utilizare (învechit, popular, regional, familiar, livresc) sau frecvența acestora (rar). Dar o parcurgere atentă a DOOM² arată că sunt supuse unor fluctuații de gen, numai în cazul cuvintelor care fac parte din registrul tipic sau etnic sau chiar din fondul principal lexical.

1.1. Unul dintre aspectele ce caracterizează flexiunea substantivului îl reprezintă **schimbările de declinare**. Astfel, pentru Muntenia, de pildă, lucrările de specialitate înregistrează alternanțe între formele masculine de declinare a II-a și a III-a – fenomen mai bine reprezentat în graiurile din Oltenia și din vestul Munteniei: *umere* și *umr*, *martore* și *martor*, *taure* și *taur*, *bivole* și *bivol*, *ciuline* și *ciulin*, *ficat* și *ficat*, *pl. mâne* și *pl. mân*, *t. une* și *t. un* etc. Pentru toate acestea norma literară indică forma cu desinență Ø. În TDM, vol. III, punctul 834, a fost notat, izolat, și forma *un brade* (literar *brad*).

O serie de substantive masculine își explică apartenența la declinarea a III-a prin faptul că sunt refectuate după formele de plural în *-e*. S-a creat un nou sufix, *-ete*, foarte productiv cu precizie în graiurile oltenice și în cele muntene de vest, în exemple precum: *copilete*, *fclete*, *hârlete*, *ochete*, *tlpete* etc. (Tratat, p. 174).

Schimbările de declinare între formele masculine de declinare a II-a și a III-a se întâlnesc și în Moldova: *balaur* și *balaure*, *clugr* și *clugre*, *flutur* și *fluture*, *iepur* și *iepure*, *me ter* și *me tere*, *primar* și *primare*, *sâmbur* și *sâmbure*, *oarec* și *oarece*.

1.2. Schimbările de gen reprezintă o altă trăsătură a flexiunii substantivului în graiuri. Textele dialectale înregistrează, pentru Muntenia, atât neutru *alic* (în special în graiurile oltenice), cât și forma feminină *alic* (și cu variantele *alice* și *alicie*)², *corman* și *corman*, *pârlog* și *pârloag*, *tran eu* și *tran ee*, *vaccin* și *vaccin*. Ceea ce favorizează această pendulare între cele două genuri gramaticale este forma comună de plural a celor două genuri.

² *Alic* și *alice* sunt admise și de DOOM² în variație liberă (vezi mai jos).

În Moldova substantivul neutru *lác t* apare și ca feminin *l cát* (ALM, vol. II 1, h. 539), cu schimbarea de accent corespunzătoare. În unele localități din Moldova de peste Prut substantivul feminin *lamp* a fost înregistrat ca masculin: *lamp* (ALM, vol. I, h. 15 și ALM, vol. II, 1, h. 688, punctele 57, 90, 93, 100, 123, 177, 183, 236).

1.3. În ceea ce privește **numrul**, unele substantive (în special feminine și neutre) prezintă variație la desinență de plural; iată câteva exemple din Moldova: *altare* și *altaruri*; *barbe* și *barbi*; *capete* și *capuri*; *mae* și *mauri*; *morminte* și *mormânturi*; *musti* și *muste*; *soboare* și *soboruri* (exemplele sunt extrase din ALRM, vol. I, vol. I, h. 49 [pl. *barb*], 11 [pl. *capete* și *capuri*], 72 [pl. *ma*], 40 [pl. *musti*]; vol. II, h. 419 [*morminte*], ALM I, partea 2, h. 444 [*altar*], 435 [*barb* ; *barbi*], 436 [*mustea*], 443 [*sobor*, *soboare*]. O arie extinsă din nord (Banat, Crișana, Maramureș) are ca principală trăsătură alternanță vocalică și consonantică în formarea pluralului *cas - c i*, în care alternanțele *a -* și *s -* funcționează ca mrci suplimentare de plural.

1.4. În ceea ce privește **exprimarea raporturilor de genitiv - dativ**, graiurile se dovedesc mult mai inventive decât limba literară; pe lângă modelul cu articolul enclitic³, graiurile bănești, de pildă, dispun de numeroase mijloace analitice (cu prepozițiile *la*, *de*, *de la*) sau cu articolul hotărât proclitic *lu(i)*, care funcționează tot ca o prepoziție: *liac lu băiatu stă și -i fie*; *la capu lu copil*; *liac lu marva asta și -i fii*; *dla mijlocu lu cruce*, pe care le-am înregistrat într-un articol publicat cu mai mulți ani în urmă (Petrovici 1943)⁴.

2. Dacă specificul cel mai interesant al graiurilor constă tocmai în varietatea formelor și a construcțiilor, surpriza (neplăcut!) vine din partea limbii literare. Se știe că, prin definiție, rolul acesteia este de a reduce variantele și de a oferi, pe cât posibil, o selecție a formelor. Lucrurile nu stau însă astfel. Am arătat în cartea noastră *Pentru o limbă română corectă* (Todi 2007) că în ediția a II-a a DOOM duble-

³ Pentru formele de genitiv de tip *că*, identice cu nominativ-acuzativul plural, vezi Petrișor 1994, p. 36–38, 51–53.

⁴ Exemplele apar și în Todi 1993, p. 332–336.

tele sau chiar tripletele morfologice de plural sau de gen ale unor substantive sunt foarte numeroase. Este adevărat că cei mai mulți termeni la care se înregistrează forme duble de gen sau de număr sunt termeni populari sau regionali; dar sunt destul de numeroase și cuvintele din fondul principal lexical pentru care apar dublete sau chiar triplete. Această constatare se poate face și referitor la alte dublete (de pildă, accentuale), mult mai numeroase în DOOM² decât în DOOM¹.

2.1. Pentru o serie de substantive sunt admise **forme duble de singular sau de plural** – ceea ce gramatica nume te **dublete morfologice**; în cele ce urmează dăm câteva exemple de **dublete morfologice de singular acceptate de DOOM²**; am trecut în paranteze mențiunile DOOM² în ceea ce privește frecvența unora dintre acestea (rar), registrul de utilizare (pop., fam., înv.):

2.1.1. substantive feminine pentru care se admit sufixele diminutive -ea/-ic /-icic (i) în variație liberă : *alunic /alunea* (rar); *b litic /b litea* (rar); *brându ea/brându ic* ; *c rticic /c rticea*, *cod nic /cod nea* (reg.) [*i cod ni* (reg.)]; *floricea/floricic* ; *g u ric /g urea*, *lingurea/linguric* ² (plant); *m rgea/m rgic* ² (perl); *mic unea/mic unic* ; *mielu ea/mielu ic* , *minciunea/minciunic* ; *miorea/mioric* (rar); *p tl gea/p tl gic* , *pic ea/pic ic* (pop., fam.); *pielicic /pielicea*; *pl mân ric /pl mân rea* (plant); *pupezea/pupezic* ; *purcea/purcic* ; *r murea/r muric* ; *surcea/surcic* ; *turturea/turturic* ; *ulcea/ulcic* ; *usc turea/usc turic* (rar); *vâlcea/vâlci c* ; *viorea/vioric* ; *vi inea/vi inic* ; *vi ea/vi ic* ; *buc ea i buc ic* sunt înregistrați separat, ca termeni diferiți: *buc ea* (pop.), art. buc -elele; *!buc ic* ; la fel – *rândunea i rândunic* .

2.1.2. Tot dublete de singular ar putea fi considerate **substantivele în -ie i -iune f r diferențe semantice**: *!abla ie/abla iune*; *!abstrac ie* (lucru abstract)/*abstrac iune*; *!aduc ie/aduc iune*; *chestiunea/(fam.) chestie*; *!dic ie/dic iune* (cf. DOOM¹ *dic iune*); *glacia ie/glacia iune*; *!vexa iune/vexa ie* (livr.), pl. *vexa iuni/vexa ii*.

2.1.3. Dublete morfologice de singular acceptate de DOOM² sunt și substantivele de mai jos, cu **desinențe sau terminații diferite**: *abnegare* (rar)/*abnega ie*, *abrevia ie* (în v.)/*abreviere*; *abrogare/*

abroga ie (înv.); *!acont/aconto* s.n. (art. *acontul/acontoul*; pl. *aconturi/acontouri*); *agest/agestru* (îngr m dire de bu teni) (reg.); *alice /alice* s.f., g.-d. art. *alicei*, pl. *alice*; *anticv /anticva*; *!bulg r/ bulg re* s.m., pl. *bulg ri*; *!capuchehaia/capuchehaie* s.f., art. *capuchehaiaua/capuchehaia*; *!cartilaj/cartilagiu*, s.n., pl. *cartilaje/cartilagii*, art. *cartilajele/cartilagiile*; *chehaia/chehaie* (reg., înv.) s.f., art. *chehaiaua/chehaia*, g.-d. art. *chehaiaiei/chehaiei*, pl. *chehaiale/cheh i*; *cristei/cristel* s.m., pl. *cristei*, art. *cristeii*; *embolus/embol* s.n., pl. *embolusuri/emboluri*; *germen/germene* s.m., pl. *germeni*; *halo/halou* s.n., art. *haloul*, pl. *halouri*; *!leva/lev* s.f., g.-d. art. *leveii*; pl. *leve*; *!pântec/pântece* (pop.) s.n., pl. *pântece* (în DOOM¹ era subst. invar.); *puma/pum*; *!tumoare/tumor* s.f., g.-d. art. *tumorii*; pl. *tumori*; *tract/tractus* s.n., pl. *tracturi/tractusuri*; **vinderu/vinderel*.

2.1.4. Dublete morfologice de plural:

2.1.4.1. neutre: advon, pl. *advoane/advonuri*; *!amalgam*, pl. *amalgame/amalgamuri*; *!amanet*, pl. *amanete/amaneturi*; *!antet*, pl. *anteturi/antete*; *!apendice/apendice*² (prelungire a intestinului), pl. *apendice/apendice*; *arhondaric*, pl. *arhondaricuri/arhondarice*; *artimon*, pl. *artimonuri/artimoane*; *atu*, pl. *atuuri*/(la jocul de c r i i) *atale*; art. *atuurile, atalele*; *bize*, pl. *bize uri/bize e*; *caro* (culoare la jocul de c r i i), pl. *carale/carouri*; *ceatl u* (reg.), pl. *ceatlaie/ceatl ie*; *cenotaf*, pl. *cenotafe/cenotafuri*; *cerdac*, pl. *cerdace/cerdacuri*; *ceremonial*, pl. *ceremoniale/ceremonialuri*; *cerebel*, pl. *cerebele/cerebeluri*; *chiostec* (piedic , iret) (înv.), pl. *chiostecuri/chiostece*; *chipiu*, pl. *chipie/chipiuri*; *!chivot/chivot*, pl. *chivoturi/chivoturi* i *chivote/chivote*; *cocioc*, pl. *cocioace/cociocuri*; *cortel*¹ (umbrel) (înv.), pl. *corteluri/cortele*; *cran* (rar), pl. *crane/cranuri*; *crucifix*, pl. *crucifixe/crucifixuri*; *cuma*¹ (m tase), (sorturi, buc i), pl. *cuma uri/cuma e*; *d rab* (reg.), pl. *d raburi/d rabe*; *!debu eu*, pl. *debu ee/debu euri*; *divan* (canapea f r sp tar), pl. *divane/divanuri*; *esofag*, pl. *esofage/esofaguri*; *fedele*, pl. *fedele uri/fedele e*; *!geal u* (reg.), pl. *geal ie/geal uri*; *!grâu*² (sem n tur , lan), pl. *grâne/grâte*; *grui* (deal) (reg.), pl. *gruiuri/gruie*; *guturai*, pl. *guturaiuri/guturaie*; *hamac*, pl. *hamacuri/hamace*; *h a*² (c rare, drum) (reg.), pl. *h a uri/h a e*; *jerseu*, pl. *jersee/jerseuri*; *!macat* (pop.), pl. *macaturi/macate*;

madrigal, pl. *madrigaluri/madrigale*; !malacov/malacof s.n., pl. *malacoave/malacovuri // malacoafe/malacofuri*; !maraton (prob sportiv), pl. *maratoane/maratonuri*; marochin (înv.), pl. *marochinuri/marochine* (sorturi, obiecte); maslu (slujb religioas), pl. *masluri/masle*; mertic (înv.), pl. *mertice/merticuri*; mielom, pl. *mieloame/mielomuri*; minciog s.n., pl. *mincioguri/mincioage*; miom, pl. *mio-muri/mioame*; *modem/modem s.n., pl. *modemuri/modemuri // modeme/modeme*; !nectar (b uturi) pl. *nectaruri/nectare*; !nivel (în lîme, stadiu, treapt) – *niveluri/nivele*; !pantum, pl. *pantumuri/pantume*; p iu (reg.), pl. *p iu e/p iu uri*; pedestal, pl. *pedestaluri/piedestale*; !poncif, pl. *poncifuri/poncife*; regal³ (osp), pl. *regaluri/regale*; !slogan, pl. *sloganuri/slogane*; ular (reg.), pl. *ulare/ularuri*; !taban² (bran, scândur, talpa plugului) (reg.), pl. *tabane/tabaturi*; tunel s.n., pl. *tuneluri/tunele*; intirim (reg.), pl. *intirimuri/intirime*; umburu, pl. *umburu e/umburu uri*; u ui (reg.), pl. *u uiuri/u uie*; !vagin (organ) s.n., pl. *vagine/vaginuri*; vasistas (înv.), pl. *vasistase/vasistasuri*; vexil, pl. *vexile/vexiluri*; voiaj, pl. *voiajuri/voiaje*;

2.1.4.2. feminine: !baier (pop.) s.f., g.-d. art. b ieri/baierii, pl. *b ieri/baieri*; b uturic s.f., pl. *b uturici/b uturele*; blan¹ (piele, hain); (piei prelucrate) pl. *bl ni/bl nuri*; (haine) pl. *bl nuri*; bro uric, pl. *bro urele/bro urici*; !c p un (fruct) s.f., g.-d. art. c p unii/c p unei, pl. *c p uni/c p une*; !cicatrice s.f., art. cicatricea, g.-d. art. cicatricea/cicatrici; pl. *cicatrice/cicatrici*; !cirea s.f., art. cirea a, g.-d. art. cire ii/cire ei; pl. *cire i/cire e*; !coard s.f., g.-d. art. coardei/corzii; pl. *coarde/corzi*; !copert s.f., g.-d. art. coper ii/copertei, pl. *coper i/coperte*; corlat (reg.) s.f., g.-d. art. corlatei/corl ii, pl. *corlate/corl i*; de c (pop.) s.f., pl. *de ti/de ce*; domni oar s.f., g.-d.; domni orelei/domni oricii, (fam.) pl. *domni orele/domnoricii*; filimic s.f., g.-d. art. filimelei/filimicii, pl. *filimele/filimici*; !g lu c s.f., pl. *g lu te/g lu ti*, g.-d. art. g lu tei/g lu tii; !leg turic s.f., pl. *leg turici/leg turele*; g.-d. art. leg turicii/leg turelei; !marmur s.f., g.-d. art. marmurei/marmurii, pl. *marmure/marmuri*; !papar (pop.) s.f., g.-d. art. paparei/p p rii; pl. *papare/p p ri*; !pastram s.f., g.-d. art. pastramei; (sorturi) pl. *pastrame/p str muri*;

!p s ric s.f., g.-d. art. p s ricii/p s relei, pl. *p s rici/p s rele*; polite e s.f., g.-d. art. polite ii; (amabilit i) pl. *polite i/polite uri*; !rumeneal s.f., g.-d. art. rumenelii/rumenelei; (farduri, plante) pl. *rumeneli/rumenele*; !supracopert s.f., g.-d. art. supracoper ii/supracopertei, pl. *supracoper i/supracoperte*; !t tarc (înv., pop.) s.f., g.-d. art. t tarcei/t t rcii, pl. *t tarce/t t rci*; tr suric s.f., g.-d. art. tr suricii/tr surelei, pl. *tr surici/tr surele*; tuf nic s.f., g.-d. art. tuf nelei/tuf nicii, pl. *tuf nele/tuf nici*; !ursoaie (înv., reg.) s.f., g.-d. art. ursoii/ursoaiei, pl. *ursoi/ursoaie*; vopsea s.f., art. vopseaua, g.-d. art. vopselei, pl. *vopsele/vopseluri*, art. vopselele/vopselurile; vreme s.f., g.-d. art. vremii; (perioade, ocazii) pl. *vremuri/vremi*; z bav (pop.) s.f., g.-d. art. z bavei/z b vii, pl. *z bave/z b vi*; !zoaie (pop.) s.f., art. zoaia; g.-d. art. zoaiei; pl. *zoaie/zoi*, art. zoaiele/zoile.

2.1.4.3. masculine: !miez¹ (parte comestibil a nucii), s.m. – pl. *miezi/mieji*.

Pentru o serie de substantive care în DOOM¹ prezentau dublete de singular, DOOM² a redus formele: !n past – *n paste* (în DOOM¹ era dublet); !avatar s.n., pl. *avataruri* (DOOM¹ dublet -e/-uri); !canal s.n., pl. *canale* (în DOOM¹ era dublet); !monolog – *monologuri* (în DOOM¹ era dublet); !pardesiu s.n., pl. *pardesie* (în DOOM¹ era dublet); !totem s.n., pl. *totemuri* (în DOOM¹ dublet); !trepied s.n., pl. *trepiede* (în DOOM¹ dublet).

2.2. O prim categorie pe care vrem s o aducem în aten ie este cea a **substantivelor cu fluctua ii de gen** acceptate de norm :

2.2.1. s.n./s.f.: !*apocalips/apocalips* s.n./s.f. (!Apocalipsa (parte a Noului Testament) s.pr.f.); *bageac/bageac* (reg.) s.n./s.f., pl. *bageacuri/bageci* (2 forme de sg., 2 forme de pl.); !*bas²/bas¹*; (beret) s.n./s.f., pl. *bascuri/b ti*; *b rdac¹/b rdac²* (can) s.f./s.n., pl. *b rdace*; *b rd cu /b rd cu* (rar) s.f./s.n., pl. *b rd cu e*; *canava /canav_* s.f./s.n., (pânz groas) (înv.); *chilimoa /chilimo* (reg.) s.f./s.n., pl. *chilimoa e*; *colind²/colind* (cântec) s.n./s.f., pl. *colinde*; *hiperbat /hiperbat* s.n./s.f., pl. *hiperbate*; *lostopan /lostopan* (reg.) s.f./s.n., pl. *lostopane*; *mortier/mortier¹* (tun) s.n./s.f., pl. *mortiere*; !*notocord/notocord* s.n./s.f., pl. *notocorde*; *pârg /pârg*

(pop.) s.f./s.n.; *saprofit*²/*saprofit* s.n./s.f., pl. *saprofite*; ! *abac* / *a-bac* (reg.) s.f./s.n., pl. *abace*;

2.2.2. s.n./s.m.: !*acumulator* s.m. (auto)/s.n., pl. *acumulatori/acumulatoare*; !*adjuvant*² s.m./s.n., pl. *adjuvan i/adjuvante*; *antidetontan* s.n./s.m., pl. *antidetonante/antidetonan i*; *arboret*¹ (parte a catargului) s.m./s.n., pl. *arbore i/arborete*; !*balot* s.n./s.m., pl. *baloturi/balo i*; !*cocle* /*coclete* (pop.) s.n./s.m., pl. *cocle e/cocle i*; *canaf* (rar) s.n./s.m., pl. *canafuri/canafi*; !*clichet* s.m./s.n., pl. *cliche i/clichete*; *cocolo* s.n./s.m., pl. *cocoloa e/cocolo i*; *colceac/colceag* (înv.) s.n./s.m., pl. *colceacuri/colcegi*; *compus*³ (cuvânt compus) s.n./s.m., pl. *compuse/compu i*; *copil*³ (obiect) (înv.) s.n./s.m., pl. *copile/copili*; *corp*² (poriune de materie, substanță) s.n./s.m., *corpuri/corpi*; *corpuscul* s.m./s.n., pl. *corpusculi/corpuscule*; !*dezinfectant*² (produs care distruge germenii patogeni) s.m./s.n., pl. *dezinfectan i/dezinfectante*; !*echivalent*² s.n./s.m., pl. *echivalente/echivalen i*; !*ev* (livr.) s.n./s.m., pl. *evuri/evi*; !*fagot* s.n./s.m., pl. *fagoturi/fago i*; *gânj* (pop.) s.n./s.m., pl. *gânjuri/gânji*; *ghiont* s.m./s.n., pl. *ghion i/ghionturi*; !*l tunoi* (reg.) s.m./s.n., pl. *l tunoi/l tunoai*; !*m rg ritar* (înv., pop.) s.m./s.n., pl. *m rg ritari/m rg ritare*; !*m rg rit rel* (înv., pop.) s.m./s.n., pl. *m rg rit rei/m rg rit rele*; !*nucleu* s.n./s.m. (med.) s.m., art. *nucleul*, pl. *nuclee/nuclei*; *polichet* s.m./s.n., pl. *poliche i/polichete*; !*robinet* s.n./s.m., pl. *robinete/robine i*; *spondeu* s.m./s.n., art. *spondeul*, pl. *spondei/spondee*; *erlai* (reg.) s.m./s.n., pl. *erlai/erlaie*, art. *erlaii/erlaie*; *tist* (înv., reg.) s.m./s.n., pl. *ti ti/tisturi*; !*titirez*¹ (sfârleaz, piesă la moară) s.m./s.n., pl. *titirezi/titirezuri*; *torent* s.m./s.n., pl. *toren i/torente*; *tuleu* (tulpina porumbului, soi de prune) s.m./s.n., art. *tuleul*, pl. *tulei/tuleie*;

2.2.3. s.m./s.f.: *b b luc*²/*b b luc* (reg.) s.m./s.f., pl.; *co can* /*co can* (reg.) s.f./s.m., pl. *co cane/co cani*. Unele dintre acestea au chiar trei forme flexionare: **item*² s.m./s.n., pl. *itemi/itemuri/iteme*; !*v lug* (reg.) s.n./s.m., *v luge/v luguri/v lugi*;

2.2.4. s.n./s.f. (numai când i formele de singular sunt diferite): *ax*¹/*ax*² (tehn., anat.) s.n./s.f., pl. *axuri/axe*; !*basc*²/*basc*¹ (beret), s.n./s.f., pl. *bascuri/b ti*; *opritor/opritoare*² (curea la ham, dispozitiv

de frânare) (pop.) s.n./s.f., pl. opritoare/opritori; *terg tor 3/ terg - toare*³ (cârp de ters) (înv., reg.) s.n./s.f., pl. terg toare/ terg tori;

2.2.5. s.f./s.m.: !*t t i* ¹/*t t i* (plant) (pop.) s.f./s.m., art. *t t i a/t t i ul*, pl. *t t i e/t t i i*;

2.3. Fluctua ii de caz:

2.3.1. Substantive care pun probleme de genitiv-dativ sau de articulare:

2.3.1.1. Substantive cu dou forme de genitiv-dativ: *babac* (înv., reg.) s.m., g.-d. art. *babachii/babac i*, pl. *babaci*; *bade* (pop.) s.m., art. *badea*, g.-d. art. *badei/lui badea*; *!baier* (pop.) s.f., g.-d. art. *b ierii/baierii*, pl. *b ieri/baieri*; *baubau* s.m., art. *baubau*, g.-d. *lui baubau/baubaului*; *b dic* (pop.) s.m., g.-d. art. *b dichii/b dic i*, pl. *b dici*; *b die* (pop.) s.m., art. *b dia*, g.-d. art. *b diei/lui b dia*; *b di* (pop.) s.m., art. *b di a*, g.-d. art. *lui b di a/b di ei*; *bro uric* s.f., g.-d. art. *bro urelei/bro uricii*, pl. *bro urele/bro urici*; art. *bro urelele/bro uricile*; *c p un* s.f., g.-d. art. *c p unii/c p unei*; *!cirea* s.f., g.-d. art. *cire ii/cire ei*; *!coard* s.f., g.-d. art. *coardei/corzii*; pl. *coarde/corzi*; *copert* s.f., g.-d. art. *coper ii/copertei*, pl. *coper i/coperte*; *daic* (reg.) s.f., g.-d. art. *daicii/daic i*, pl. *daici*; *!daravel /daraver* (înv., pop., fam.) s.f., g.-d. art. *daravelei/daraverii*, pl. *daravele/daraveri*; *domni oric* (fam.) s.f., g.-d. sg. *domni orelei/domni oricii*; *duduc* (înv.) s.f.; g.-d. art. *duduc i/duducii/duduchii*; *filimic* s.f., g.-d. art. *filimelei/filimicii*, pl. *filimele/filimici*; *!g lu c* s.f.; g.-d. art. *g lu tei/g lu tii*; *!gineric* (fam.) s.m., art. *ginerica*, g.-d. art. *lui gineric /gineric i*; *îmbr c minte*, g.-d. sg. *îmbr c mintei/îmbr c - min ii*; *!jupâne ic* (înv.) s.f., g.-d. art. *jupâne ic i/jupâne ichii*, pl. *jupâne ele*; **Ileana* s.pr.f., g.-d. art. *Ilenei/Ileanei*; *!leg turic* s.f., g.-d. art. *leg turicii/leg turelei*, pl. *leg turici/leg turele*; *lelic* (pop.) s.f., g.-d. art. *lelic i/lelichii*; *mamac* (reg.) s.f., g.-d. *mamachii/mamac i*; *m mi ic* (fam.) s.f., g.-d. art. *m mi ic i/m mi ichii*; *m muc* (reg.) s.f., g.-d. art. *m muc i/m muchii*, pl. *m mucii*; *mo ic* (reg.) s.f., g.-d. art. *mo icii/mo ichii*, pl. *mo ici*; *muic* (reg.) s.f., g.-d. art. *muicii/muichii*, pl. *muici*; *!neic* (pop.) s.m., art. *neica*, g.-d. art. *neichii/lui neica*; *neneac* (reg.) s.f., g.-d. art. *neneac i/neneachii*; *!papar* (pop.) s.f., g.-d. art. *paparei/p rii*; pl. *papare/p p ri*;

!p s ric s.f., g.-d. art. *p s ricii/p s relei*, pl. *p s rici/p s rele*; *perestroika (rus.) s.f., g.-d. art. *perestroic i/perestroicii*; !rumeneal s.f., g.-d. art. *rumenelii/rumenelei*; (farduri, plante) pl. *rumeneli/rumenele*; !savoare s.f., g.-d. art. *savoarei/savorii*; !t tarc (înv., pop.) s.f., g.-d. art. *t tarcei/t t rcii*, pl. *t tarce/t t rci*; tr suric s.f., g.-d. art. *tr suricii/tr surelei*, pl. *tr surici/tr surele*; tuf nic s.f., g.-d. art. *tuf neleii/tuf nicii*, pl. *tuf nele/tuf nici*; !ursoaie (înv., reg.) s.f., g.-d. art. *ursoii/ursoaiei*, pl. *ursoi, ursoaie*; z bav (pop.) s.f., g.-d. art. *z bavei/z b vii*, pl. *z bave/z b vi*.

2.3.1.2. Substantive cu trei forme de genitiv-dativ: !maic² (mam) (înv., reg.) s.f., g.-d. art. *maicei/maicii/maichii*, pl. *maice/maici*; m mic (fam.) s.f., g.-d. art. *m mic i/m micii/m michii*, pl. *m mici*; !m tu ic s.f., g.-d. art. *m tu ic i/m tu ichii/m tu icii*, pl. *m tu ele/m tu ici*; !tu ic (fam.) s.f., g.-d. art. *tu ic i/tu icii/tu ichii*, pl. *tu ici*; aic² (pers.) (reg.) s.f., g.-d. art. *aic i/aicii/aichii*; ic (reg.) s.f., g.-d. art. *ic i/ icii/ ichii*, pl. *ici*; â ac (reg.) s.f., g.-d. art. *â ac i/â achii/â acei*, pl. *â ace*.

2.3.1.3. Masculine terminate în - : a. cu dou forme de genitiv-dativ: !taic (pop.) s.m., art. *taica*, g.-d. art. *taichii/lui taica*; tat (p rinte) s.m., g.-d. art. *tatei/lui tata // (+ atribut) tat lui*, pl. *ta i*; t tuc /t tuc (pop.) s.m., g.-d. art. *t tuc i/lui t tuca // t tucului/lui t tucul*; **cu trei forme de genitiv-dativ:** vl dic (înv.) s.m., g.-d. art. *vl dic i/vl dicii/vl dichii*

3. În situa ia în care cea mai nou lucrare normativ se dovede te mult prea permisiv cu termenii înregistra i (care apar în, mul i dintre ei, unor registre neliterare – popular, regional, învechit, familiar, dar se poate constata cu u urin , din simpla parcurgere a listelor, c prezint dublete chiar i unii termeni apar înând domeniilor tiin ific, etnic sau din fondul principal lexical); în condi iile în care accept prea multe forme în varia ie liber ; într-un cuvânt, face mult prea multe concesii uzului vorbitorilor, acceptând i forme nejustificate de criteriile clasice de selec ie, în aceste condi ii, DOOM² î i anuleaz , din interior, scopul i func ia pentru care a fost creat.

Totu i, problema nu este f r solu ie. Exist posibilitatea ca o nou edi ie, care ar trebui s apar cât mai curând:

1. s elimine o serie întreg de termeni care apar în altor registre decât cel literar;
2. s reduc drastic num rul de dublete i triplete de orice fel;
3. s renun e la o serie de termeni, mai vechi sau mai noi, cu circula ie extrem de restrîns sau care înc nu s-au încet enit în limba literar ;
4. consider m c , în m sura în care exist dorin a de a face totu i unele concesii uzului lingvistic, ar fi necesar s se fac anchete printre vorbitori pentru stabilirea frecven ei unor forme lingvistice.

BIBLIOGRAFIE

- ALM = *Atlasul lingvistic moldovenesc*. Redactat de Rubin Udler i V. Comarni chi, cu participarea lui V. Melnic i V. Pavel, vol. I–II, Chi in u, 1968–1973.
- ALRM I = *Micul Atlas lingvistic român*. Partea I, de Sever Pop, vol. I. *P r ile corpului omenesc i boalele lui*, Muzeul Limbei Române, Cluj, 1938; vol. II. *Familia, na terea, botezul, copil ria, nunta, moartea*, Muzeul Limbei Române – Otto Harrassowitz, Sibiu – Leipzig, 1942.
- Aranghelovici 2007 = C. Aranghelovici, *Îndreptar ortografic, ortoepic i morfologic al limbii române*, Bucure ti, Editura Saeculum Vizual, 2007.
- Diaconescu 1966 = Paula Diaconescu, *Declinarea cu „articol definit” proclitic în limba român . Genitiv-dativul substantivelor comune, nume de persoan , în SCL, XVII, 1966, nr. 5, p. 555–566.*
- DOOM¹ = Academia Republicii Socialiste România, Institutul de Lingvistic din Bucure ti, *Dic ionarul ortografic, ortoepic i morfologic al limbii române*, Bucure ti, Editura Academiei R.S.R., 1982.
- DOOM² = Academia Român , Institutul de Lingvistic „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, *Dic ionarul ortografic, ortoepic i morfologic al limbii române*, edi ia a II-a rev zut i ad ugît , Bucure ti, Editura Univers Enciclopedic, 2005.
- Graur 1968 = Al. Graur, *Tendin ele actuale ale limbii române*, Bucure ti, Editura tiin ific , 1968.
- Petrovici 1943 = Emil Petrovici, *Texte dialectale culese de.... Supliment la Atlasul lingvistic român II (ALRT II)*, Sibiu – Leipzig, 1943.
- Petri or 1994 = Marin Petri or, *Structura dialectal a Olteniei*, Constan a, 1994.
- Tratat = Valeriu Rusu (coord.), *Tratat de dialectologie româneasc* , Scrisul românesc, Craiova, 1984.
- TDM = Costin Bratu, Galina Ghiculete, Maria Marin, Bogdan Marinescu, Victorela Neagoe, Ruxandra Pan , Marilena Tiugan, Magdalena Vulpe, *Texte dialectale. Muntenia*, vol. III, Bucure ti, 1987 (ICED).
- Todî 2007 = Aida Todî, *Pentru o limb român corect* , Bucure ti, Editura All, 2007.

Todi 1993 = Aida Todi, *R spândirea formelor de genitiv-dativ ale substantivelor în graiurile de tip b n ean (pe baza ALRT)*, în „Analele tiin ifice ale Universit ii «Ovidius» Constan a”, sec iunea Filologie, tom IV (*Studia in honorem Valeria Gu u Romalo*), 1993, p. 332–336.

DIALECTAL AND LITERARY IN THE ROMANIAN NOMINAL INFLECTION

(*Abstract*)

The aim of the article is to highlight some dialectal aspects in the Romanian nominal inflection: novel or archaic regional forms, still preserved in some dialectal areas, the presence of vowel and consonant alternating forms as additional (redundant) plural markers, the various means of marking the Genitive and Dative case in some dialectal areas. We also checked if fluctuations in form are allowed (double singular or plural morphological forms of some nouns in the literary language, double or even triple Genitive-Dative forms) in the most recent normative works. Our hypothesis is that the current literary norm allows for an extremely large series of double morphological gender, number and case forms.

The solution would be for a new edition:

1. to eliminate an entire series of terms belonging to other registers than the literary one;
2. to reduce drastically the number of any type of double and triple forms;
3. to abandon a series of terms, older or more recent, with an extremely limited spreading or which have not yet been adopted in the literary language;

We consider that, in order to make some concessions to the linguistic use, it would be necessary to make some linguistic enquiries to determine the frequency of some inflectional forms.

CUVINTE-CHEIE: *substantive, forme regionale arhaice i noi, dublete morfologice.*

KEYWORDS: *nouns, novel/archaic regional forms, morphological doubles.*

*Universitatea Ovidius
Facultatea de Litere
900527 Constan a, Bd. Mamaia, 124
aidatodi@yahoo.com*